

12 HAZİRAN SEÇİMLERİNE GİDERKEN ORTADOĞU VE TÜRKİYE

damgasını vurmasından geçer. Tek tek demokratik kazanımlar, başarılar için de bu geçerlidir. Yalnızca işçi sınıfının komünizm önderliğinde mücadelesi – militarizm, despotik diktatörlük, şeriat rejimi, demokratik anayasa ya da ulusal sorun dâhil– bütün demokratik sorunların çözümünü güvenceye alabileceği için, demokrasi mücadelesi sosyalizm mücadelesine tabi olacak biçimde ele alınmalı, komünist politik seçeneğin ileri sürülmesi demokratik taleplerden önde gelmelidir.

Bu çerçevede, seçimlerde komünizme uygun tutum, var olan koşullarda, iki karşıt cepheye bölünmüş oligarşinin politik seçeneklerinden birini diğerine karşı desteklemek olmadığı gibi, ‘acil demokrasi’ ihtiyacı adına demokratik ittifakın adaylarına oy vermek yerine –demokratik sorunların çözümünü de komünizme bağlayabilmek ve hepsinden önemlisi toplumun önüne komünist seçeneğin çıkartılması hedefiyle– komünist politik seçeneğin var olmadığını ve işçi sınıfının komünist seçeneğinin yaratılmasının önceliğini görmeyi ve göstermeyi sağlayacak bir tutumdur. Oy verilecek komünist adayların bulunmadığını açıklamak, böyle bir tutuma karşılık gelir.

12 HAZİRAN 2011

KURTULUŞ
SOSYALİST DERGİ
YAYINLARI

KİTAP DİZİSİ: 18
MAYIS 2011
1 YTL

yen AKP de, MHP'ye karşı aynı silaha başvuruyor, milliyetçilikte MHP ile yarışıyor.

Bu ortam içerisinde, seçimler sonrasında Kürt sorununun alevlenmesi, çatışmaların tırmanması olasılığı güçlenirken, BDP, çeşitli sosyalist ve Kürt parti ve gruplarıyla ittifak yaparak bağımsız adaylarla seçimlere gidiyor. İki ana politik cephenin dışında üçüncü bir taraf oluşturma iddiasındaki bu demokratik ittifak¹, Kürdistan'da baskı, operasyon ve çatışmaların artarak sürmesi durumunda seçimlerin yapılma koşullarının ortadan kalkabileceği olasılığını göz önünde tutuyor ve boykot seçeneğini de masadan kaldırmıyor.

S seçimler öncesinde ortaya çıkan bu tablo, kabaca var olan politik güçleri ve konumlanışlarını da özetlemektedir. Bağımsız adaylar, geneli belirlemeyecek istisna olarak kabul edilirse, seçim yarışı ve politik mücadele neredeyse tümüyle oligarşinin politik temsilcileri ve hareketleri arasındadır. Kendilerini 'sosyalist' ya da 'komünist' olarak niteleyen bazı parti ve adaylar seçimlere katılsa da, burada belirleyici biçimde eksik olan, işçi sınıfıdır, işçi sınıfının politik hareketidir.

Toplumun önündeki tüm sorunların kalıcı ve bütünlüklü çözümü, işçi sınıfının mücadelesini yükseltmesinden, komünizm önderliğinde toplumsal gelişmeye

¹ Demokratik güçler arasında ve demokrasi sorunları çerçevesinde gerçekleşen bu ittifak, bu sınırlar çerçevesinde değerlendirildiğinde belli olumluluklar taşımaktadır. İşçi sınıfının örgütlenme ve mücadelesinin, komünizm hedefinin gerektirdiği biçimdeki günün gereklerine değil de 'acil demokrasi' ihtiyacına göre şekillenen bu ittifak, belli sosyalist çevreleri de içermektedir. Referandum tartışmaları içinde birbirleriyle düşmanca bir tartışma içine giren ve karşısını burjuvazinin kamplarından birine yamanmakla suçlayan bu bileşenler, bu sefer referandumdaki 'yanlış' tavırlarını bırakarak 'doğru' bir şekilde seçim ittifakı yapmayı başardıkları için takdir edilmelidirler! Yine aynı biçimde değerlendirilirse, boykot tutumuna gerekçe olarak, Lenin'in boykot politikasını sadece Duma (parlamento) seçimleri için ileri sürdüğünü, referandumun böyle bir seçim olmadığını söyleyerek kendisi dışında herkesi dogmatiklikle suçlayan, ama aynı zamanda 'boykot tavrının 2011 genel seçimleri için geliştirildiğini, esas önemli olanın 12 Haziran seçimlerinde bir üçüncü cephe yaratabilmek olduğunu' ileri süren boykotçular ile sadece Kürtlerin temsilcileri boykot dediği için demokratik bir tavır olarak bunu destekleyen boykot tutumu alanlar, anayasa referandumunda acaba aynı şeyi mi savunmuşlardır? Birbirlerini liberal-AKP'ci ya da Kemalist kampa yamanmakla suçlayan ve bu vesile ile zinhar bir araya gelmemek üzere yollarının ayrıldığını iddia eden "Evet"çilerle "Hayır"çıların iki adım ileride, bu sefer Kürt demokratik meselesi ve onun temsilcilerinden BDP ekseninde seçim ittifakı yapabilmeleri de, referandum tartışmalarını gerçek temelleri ile ele almadıklarının, özünde burjuva politik aktörlerin yaptığından farklı davranmadıklarının kanıtı değil midir?

KURTULUŞ
SOSYALİST DERGİ
YAYINLARI

internet: <http://kurtulussosyalistdergi.awardspace.com/>
e-posta: kurtulus.s.d@gmail.com

Referandumda oylanan anayasa değişiklikleri çok sınırlı ölçekteydi. Bununla birlikte, mevcut 1982 anayasasının tümünden değiştirilmesi, yeni bir anayasa yapılması isteminin toplumda genel kabul görmesine de yolu açtı. Bu bakımdan, aslında, yeni seçilecek meclisin gündeminde en üst sırada yeni anayasa hazırlanması konusu bulunduğu gibi, seçimler öncesinde, kampanyalar döneminde en fazla öne çıkması gereken de bu konudur. Bu dönemde, yeni anayasa tartışmaları, esas olarak partilerin dışında sürdü; en fazla tartışılan, TUSİAD'ın anayasa çalışması oldu. Türkiye'de demokrasi sorununun öncelikle Kürt ulusal sorununa bağlı olması temelinde anayasa sorununda da en önemli maddeler, Türk devletinin bölünmezliğini, üniterliğini, Türkçenin resmi dil olmasını içeren 'değiştirilemez' maddelerdir. Bunlar, sömürgeciliğin ve antidemokratik devlet yapısının anayasa-daki temel dayanaklarını oluşturmaktadır. TUSİAD'ın çalışmasında özellikle 'değiştirilemez' denilen bu maddelerin tartışılması çeşitli politik kanatlardan milliyetçi tepkilerle karşılaştı; bu tutumlar TUSİAD'ın kendi içine de yansıdı ve sonuçta TUSİAD geri adım attı, çalışmasına sahip çıkmadı.

Partiler ise, anayasa sorunu gibi temel siyasi sorunları tartışmak yerine, esas olarak, seçim kampanyalarını, kişisel atışma, hakaret düzeyine indirerek sürdürüyorlar. Partilerin seçim sonrası politikalarının nasıl bir biçim alacağını ise, dolaylı bir biçimde, seçim öncesi yapılanmaları gösteriyor.

AKP'nin aday listelerinde eski Milli Görüşçüler ve Gül yanlıları büyük ölçüde dışlandı, Erdoğan'a sadık isimler yerleştirildi. Bu temelde, bugün Gül'ün ve Arınç'ın da karşı çıktığı ve özel olarak Erdoğan için biçimlendirilen bir başkanlık sistemi yönünde bir anayasa düzenlemesinin, yeni mecliste daha çok doğrudan Erdoğan'a bağlı bir AKP grubu tarafından gerçekleştirilmesi hedefleniyor.

CHP ise, Baykal'a düzenlenen komplonun ardından daha köklü bir değişim geçirdi. Her fırsatta demokrasi vurgusu yapan Kılıçdaroğlu, Parti Meclisine karşı darbe yapmaktan geri kalmadı. Aday listelerinde de Sav, ekibi, Baykalcılar, solcular, Aleviler tasfiye edildi; çok sayıda sağcı ve dinci aday gösterildi. CHP bir yandan milliyetçi tabanından kopmamaya çalışsa da, emperyalistlere güven verme çabası içerisinde küreselleşmeci bir doğrultuya girdi.

Öte yandan MHP, Kürt düşmanı şoven milliyetçilik silahına daha sıkı bir biçimde sınırlanarak seçim barajının altına itilmesi tehlikesine karşı direnmeye çalışıyor. İstedığı anayasa düzenlemelerini buna yetecek büyük bir meclis çoğunluğuyla gerçekleştirebilmek için MHP'yi baraj altında ve meclis dışında bırakmak iste-

Dünya ölçeğinde, sosyalizmin yenilmesi ve yıkılması temeli üzerinde gelişen tek kutuplu yeni dünya düzeni ve küreselleşme süreci çeşitli aşamalardan geçerek sürüyor. Karşısındaki kutbun, yani uluslararası boyutta bir güç odağı olarak sosyalist bloğun yıkılması, emperyalist kapitalizmin bir dönem için önünü açtı; hızlı atılımına, yayılmacılığına ve dizgin-siz saldırılarına olanak sağladı. Ancak bu durum, hep aynı biçimde sürececek olmadığı gibi, çelişki ve çatışmaların bundan sonra ortadan kalkması anlamına da gelmiyordu.

Sosyalizm sonrası 'barış ve istikrarın dünya ölçeğinde hâkimiyeti' adına ileri sürülen tek kutuplu küreselleşme döneminin aslında geçici olduğunun, giderek

tekelci rekabetin sertleştiğinin ve şiddetin, savaşın öne çıkabileceğinin belirtileri gözlenebiliyordu. Sovyetler sonrası ABD ve AB, Japonya'nın durgunluğa girmesinin de etkisiyle kendi tekelci rekabetlerini öne aldılar. ABD ekonomisi, hegemonik konumunu güvenceye alan Sovyet tehdidinin yokluğunda, emperyalizmin 'jandarmalığı' işlevini yürütmesine dayandırdığı 'haraç gelirlerini' (doların karşılıksız olarak basılması, ABD dışı dünyadan karşılıksız kredi çekilmesi anlamına geliyor) gerekçelendirmekte zorlanacaktı. Irak savaşı ve Ortadoğu'ya yönelik düzenlemeler, hegemonya sorununun bir gereği olarak da şekillendi. Yeni düşman tanımı, *terör* üzerinden yapıldı. Terör ise, 'terörist devletler' ile 'terörü destekleyen, kaynak olanlar' şeklinde vurgulandı. Avrupalı devletler de, *Birlik* yolunda çabalarını ve özellikle Euro'nun yaratılıp dolar karşısında dünya parası olarak şekillenmesini öne geçirdiler.

Başlatılan yeni bir haçlı seferi olmuştu; çünkü 'terör bölgesi' tanımı, daha çok radikal islami hareketlerin yaygın olduğu geniş bir coğrafyayı kapsıyordu. Ne tesadüftür ki, bu bölge zengin petrol ve hammadde kaynaklarını da içeriyor! Irak savaşı ile başlayan yeni açılım, yüksek askeri maliyetler getirdi. Artan tekelci rekabetle birlikte, yeni bir ekonomik güç olarak yükselen Çin'in bütün dengeleri altüst etmesi, bankaların, borsaların, finansal varlık piyasalarının, taşıdıklarını iddia ettikleri rakamsal karşılıklarıyla gerçek ağırlıklarının, kapitalist çevrim içinde en nihayetinde gerçekleşecek olan *tesimi* belki de öne aldı; ya da daha fazla geciktirilmesinin koşullarını ortadan kaldırdı. Bunun adı ise *kerizdi* ve herşey, bütün metalar, koca koca dev sanayi tesisleri, değerli kâğıtlar, iddia ettikleri ile değil gerçek karşılıkları ile ve hatta bir kriz anında bulunulması vesilesiyle, gerçek değerlerinin de altında karşılık bulmaya başladı.

2007 yılında yaşanan küresel ekonomik kriz, bugüne kadar etkisini sürdürdü ve halen de içinden çıkılabilmemiş değil. Bu kriz, aynı zamanda ABD'nin hegemonyasının da sonunu işaret etmiş oldu. Bizzat Afrika kökenli bir siyahın ABD'ye başkan seçilmesi, olağanüstü koşulların içinde bulunulduğunun kanıtı sayılmalıydı. Diğer yandan Obama ise gerçekçi politikalara dönüşü temsil ediyor, Irak'tan çekilmeyi ve hegemonya sonrası süreci planlamayı tasarlıyor. Seçilebilmesinde ABD halkının dış müdahaleleri pahalı, gereksiz ve sonuçsuz olarak görmesinin etkisi olduğu kesin.

Emperyalist saldırı ve yayılmacılığın hedefi, küreselleşmenin ikinci aşamasında, Doğu Avrupa'dan Ortadoğu'ya yönelmişti. Irak, Afganistan, Pakistan doğrudan askeri müdahalelere uğrarken, emperyalist saldırganlığa karşı tepkiler içerisinde,

Kürt hareketi her gün daha yığınsallaşmakta, taleplerini ileri sürmekte, sokaklara dökülüp güvenlik güçleriyle çatışmaktadır. YSK'nın Blok adaylarını vetosu hareketin mücadelesiyle, isyanıyla geri çevrilmiş, geri aldırılmış, askeri operasyonlar ve PKK'luların öldürülmeleri yeni isyan ve çatışmalara yol açmıştır. Bu süreçte, iki coğrafyadaki gündemlerin birbirlerinden farklılığı, iki ayrı toplumsal gerçekliğin, iki ayrı ulusun, iki ayrı ülkenin nesnel varlığının en belirgin göstergesidir.

Türkiye'nin ele alınan bütün sorunlarına ilişkin olarak, bu sorunların içinde, Gülen hareketi de gündeme gelmektedir. Çeşitli arayışlar içinde, bir aşamada, Öcalan da Gülen hareketi ile ilişki kurulmasını istedi. Gülen hareketi ise, olabildiğince kendisine tepki yaratmamayı, ya da bu tepkileri an alt düzeyde tutmayı hedefleyerek bütün siyasi gelişmeler, hareketler üzerinde etkinlik, belirleyicilik kazanmaya çalışan bir strateji izliyor. Buna karşılık, artarda, Gülen hareketinin teşhir olmasına yol açan, Hanefi Avcı, Ahmet Şık, Zekeriya Beyaz'ın kitaplarına yönelik operasyonlar, Gülen'e karşı tepkilerin yükselmesine, hareketin savunmaya geçmek zorunda kalmasına neden oldu.

Gülen hareketi, güvenlik kuvvetlerine sızdıktan politik manipülasyona, fişlemelerden kaset skandallarına kadar birçok konuyla bağlantılı olarak suçlanmasına, tepki çekmesine karşın, bütün partilerden daha fazla güç ve etkinlik kazanmış, en önemli siyasi güç durumuna gelmiş gibidir. Bu güç karşısında, doğrudan zarar görenler bile, dikkatli davranmakta, Gülen hareketini hedef göstermemeye çalışmakta, hatta Gülen'e saygı sunmaktadır. Kaset skandalıyla istifa etmek sırasında kalan Baykal, komployu Gülen'in düzenlemediğini ileri sürdüğü bir açıklama yapmıştı. MHP'ye yönelik kaset komploları karşısında Bahçeli, Gülen için yumuşak bir dil kullanmaya çalışıyor. Kılıçdaroğlu, mecliste CHP milletvekillerinin Gülen'i eleştirmesine karşı çıktı, engelledi. Referandum sonuçlarını değerlendirirken Erdoğan da özel olarak Gülen'e teşekkür etmişti.

Geçen yılki anayasa referandumunu, bu genel seçimler için bir prova ve hesaplaşma niteliği kazanmıştı. Aslında çok sınırlı anayasa değişikliklerine karşılık gelen bir içerik taşıyan bu referandumun iktidar için bir güven oylamasına dönüşmesinde daha çok muhalefetin yaklaşımı rol oynamıştı. Muhalefet partileri, hesaplarını, AKP'nin diğer politik güçler karşısında azınlıkta kalarak referandumdan yenilgiyle çıkması üzerine kurmuştu. Böylece genel seçimler için avantaj elde etmek istemişlerdi. Ancak oylamanın içeriğini ikinci plana itmeleri, hesaplarının tersine dönerek AKP'nin referandumdan dezavantajlı olmak yerine avantajlı çıkmasında etkili oldu.

tikleşme’, ‘Kürt Açılımı’ gibi meselelerde samimi olduğunu vazedip askerler karşısındaki mağduriyeti nedeniyle bir türlü bu dönüşümleri gerçekleştiremediği mazeretini kullanan AKP, gerekçeleri ortadan kalktıça daha açıktan din ve milliyetçilik sularına yelken açmakta, birçok sorunda kullandığı ‘iki yüzünden’ birini doğrudan askıya asmakta beis görmemektedir. Başlangıç vaatleri nedeniyle kendisini destekleyen kitlelerin bu noktada desteğini çekeceğini, ‘ikiyüzlü’ siyaset ile buraya kadar gelebildiğini gayet iyi bilmektedir. Sorunlar karşısında gerçek karakterini gizleyemez olduğunda ise, artık kendisinden olmaması hasebi ile geride kalanlara karşı pervasızlaşarak ve doğrudan ‘kabadayılık’ yaparak yeni ve daha geniş kitlelere ulaşmanın hesabı dışında bir seçeneği de bulunmamaktadır.

Her ne kadar bu gerici retorik AKP kadrolarına hâkim idiyse de, siyasi retorik’in aldığı yeni yönelimin abesliğinin arızı olmaktan genelleşmeye doğru seyretmesi, seçimlerin ötesinde bir hesabı da içermektedir. AKP, her nasılsa seçimler sonrasına ertelemeyi başarmış olduğu Türkiye’nin ekonomik krizini (ki bu, büyük oranda sıcak para ve sermaye girişinin sürmüş olması ve buna bağlı olarak döviz kurlarının düzeyinin korunabilmesi ile açıklanabilmektedir) daha fazla ertelemeyeceği öngörüsü ile hareket etmektedir. Seçim sonrası olası sahtecilik iddiaları ile ardışık olarak patlak verebilecek bir ekonomik kriz, yönetilmesi güç dinamikleri harekete geçirebilecektir. Bu durum olasılıklar içindedir ve safların tahkim edilmesi, gelişecek kargaşalıklara hazırlıklı olunması amacıyla, en pespasesinden dincilik ve milliyetçilik ön plana çıkarılmaktadır.

Üniversite sınavlarındaki ‘şifre’ ve hile iddiaları ile ilgili olarak, hak arayışı için gerçekleştirilen protesto gösterilerine karşı Erdoğan’ın söylemi, “biz de Taksim’e kendi gençlerimizi yığarız” tehdidi, paramiliter tonlar içermekte ve önümüzdeki dönemde Türkiye’yi nasıl yöneteceğine işaret etmektedir. YGS’de ‘şifre’, sınavlara kızların ve erkeklerin ‘tesadüfen’ ayrı salonlarda girmeleri, Taksim’deki eğlence yerlerinin koltuklarına bile karışılması, internet üzerine getirilmek istenen yasaklar, basın üzerinde kurulan tahakkümle birleştiğinde, gidişin yönünün pek de aydınlık olmadığını göstermektedir.

Gündemin en önemli maddesi ise, yine Kürt ulusal sorunudur. Bu konuda ‘açılımlar’ ileri süren AKP hükümeti, soruna çözüm aramak değil, günü geçiştirmek çabası içindedir. Öcalan’la görüşmeler ve böylece PKK’nın ilan etmesi sağlanan tek yanlı ateşkes kararları, seçimlerin uygun koşullarda atlatılmasına yöneliktir. Bir yandan da milliyetçilikte MHP ile yarışıp onu geçmeyi hedefleyen Erdoğan, “Kürt sorununun olmadığını, bittiğini” ilan etmektedir. Buna karşılık

–sosyalizmin yenilgisi ve prestij kaybına bağlı olarak– Ortadoğu’da yaygın olan islamcı hareketler ağırlık kazanıyordu. Bu temelde, islam düşmanlığı da emperyalist ülkelerde kitlelerin egemen sınıfın peşinde birleştirilmesi için bir demagoji işlevini yüklenirken dünya çapındaki politik saflaşmalarda dinsel unsurlar öne çıkıyor, islam ile islam karşıtlığı mücadelesi görünümü belirliyordu. Aynı sürecin bir parçası olarak, işbirlikçi yönetimlerin önünü açmak ve bu ilişkinin kültürel engellerini kaldırmak için “medeniyetler ittifakı” adıyla yeni ve çok boyutlu bir politik araç geliştirilmeye çalışılıyordu.

Sosyalizmin yenilgi ve yıkımı sonrasında, değişen uluslararası dengelere göre siyasi sınır ve tarafların da kaçınılmaz bir şekilde yeniden düzenlenmesi öngörülebilirdi. Eski dengelerin Avrupa’daki karşılıkları üzerine yapılan müdahaleler, Avrupalı emperyalistlerin bizzat Demokratik Almanya’nın iç edilmesi sonrasında Yugoslavya’yı dağıtıp katliamlara göz yummaları, evdeki düzenlemelerden görüldüğü gibi, sıranın daha sonra Ortadoğu’ya geleceğinin habercisi de sayılmalıydı. Almanya merkezli Avrupa kendi evini düzenlerken, ABD ise ağırlıklı olarak dağılmakta olan Sovyetler Birliği’nin nüfuz alanlarının, hinterlandının yeniden düzenlenmesine odaklanmıştı. Gürcistan’dan Kırgızistan’a geniş bir alanda siyasi, askeri ve diplomatik düzenlemelere girişmişti. Sovyetler Birliği dağıldığına göre, bütün dünyaya demokrasi hâkim oluyordu ve özgürlükler kapıdaydı! Bu süreç boyunca Amerika kıtasında bir başka dinamik etkin olmaya başladı. Askeri diktatörlüklerden ve CIA operasyonlarından sıyrılarak ilerleyen Bolivarcı gerilla hareketleri, siyasi düzeyde zaferler elde ediyorlar, bölgede uygulanan neo-liberal vahşet ve talanın karşısında oluşan kitlesel tepkileri karşılayarak sırasıyla iktidara yöneliyorlardı. Kimileri bunu, ABD’nin aynı anda birçok yere odaklanabilecek kadar güçlü olmadığını kanıtı olarak, Sovyet hinterlandı ve Ortadoğu’daki rutin meşguliyetleriyle ilişkilendirdiler.

Dünya halkları, dünyanın enerji ve petrol merkezi Ortadoğu’ya geniş kapsamlı müdahalenin başladığını ikinci Irak savaşı ile anlamaya başladığında, ‘demokrasi’ ve ‘özgürlük’ kavramları üzerinden inşa edilen bir siyasi retoriğe çoktan teslim olmuştu. Bu kavramlar üzerinden inşa edilen söyleme göre, *demokrasi* ve *özgürlük* kavramları, uluslar, devletler, bölgeler, ırklar, cinsler ve tabii ki sınıflar üstü görülmekteydi ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine atıfla yine her bir insanın hakkı olması vesilesiyle dünyanın her tarafına teşmil edilmeliydi; özellikle de Ortadoğu’ya! Baskıcı diktatörlüklere karşı Batı vitrini oluşturulmaya başlanmıştı, tabii ki Batının bunu kanıtlayabilecek bir tarihi yoktu. Burada da kullanıldığı gibi,

Batı kavramı, emperyalist devletlerin yerine ikame ediliyor ve sanki bu devletler, insan hakları ve özgürlükler eksenli uluslararası kamuoyunun, öne çıkan adıyla ‘uluslararası topluluğun’ hassasiyetleri doğrultusunda davranıyor yanılıgısı yaratılıyordu. Hatta Batı, monarşik aile egemenlikleri altında inleyen bölge halklarından, kendilerini kurtarmak için her şeyi göze alıp yola çıkan emperyalist misyonerlerini sevgileri ve çiçekleriyle karşılamalarını bile bekler olmuştu. Üstelik sadece azınlık diktatörlüklerinden değil, bölge halklarının ortak dinsel paydası olan İslamiyet’in ezdiği kadınların da gerekirse toplumun diğer yarısından kurtarılmasının sinyalleri de veriliyordu. Bu yolla hedef sadece baskıcı devlet ve diktatörlükler değil, baskıcı toplumsal tabakalar olarak genişletiliyor ve sadece devletlere değil gerektiğinde halklara, toplumsal hareketlere karşı müdahalenin zemini yaratılıyordu. Zaten Irak’ta, ABD karşısında işgale karşı direnen, savaşan muhalif güçlerin başını radikal islami hareketler çekiyordu.

Artık ‘insan hakları’ ve ‘özgürlük’ kavramları, emperyalistlerin en uzun menzilli silahlarından daha etkili kılınmıştı. Emperyalizm, kendi tekeli rekabetini bu sefer bu iki evrensel kavramın altına gizlemiş olarak ve esasen yine ‘insan haklarının savunucusu misyonerler’ pozisyonunda zengin petrol yatakları ve hammadde kaynaklarını içeren geniş bir bölgeye taşımaya karar vermişti. Zengin petrol, enerji ve hammadde kaynaklarının yanında, emperyalist müdahalelerin gerçek amacını gölgelemeye yarayacak çok sayıda çelişkiye de sahipti bu geniş islam coğrafyası ve bu çelişkiler emperyalizme karşı gelececek muhalefetin yekvücutluğunun muhtemel çatlakları olarak sürekli işleniyordu.

Söylem olmanın ötesinde, siyasi bir proje olarak küreselleşmenin Ortadoğu’daki karşılığı, *Büyük Ortadoğu Projesi (BOP)* olarak şekillendi. Aslında uygulamaya geçilmesi ile bir anlamda küreselleşmenin bitişi de başlamış oluyordu. Bu proje ile hedeflenen ise, Kuzey Afrika’dan Ortadoğu’ya, oradan da Asya’nın içlerine, Afganistan ve Pakistan’a kadar geniş bir bölgede, yani enerji ve hammadde kaynakları ile nakil hatları üzerinde bir denetim kurabilmenin ilk adımlarını atmaktı. Bu nedenle asıl ve nihai hedef olarak İran öne çıkıyordu.

Irak’ta süren savaş bir batağa dönüştüğünde ise BOP ile amaçlanan genişliğe ulaşmanın hayal olduğu ortaya çıktı. Irak’taki işgalci güçler, ABD ve suç ortağı AB, askeri işgalin sürdürülemezliği, faturasının ağırlığı karşısında, savaş karşıtı kamuoyunun da etkisiyle, yeni yollar ve yeni suç ortakları aramaya yöneldiler. BOP icraatının ilk aylarında, yani Irak işgalinin hemen başında, sıranın İran’a geldiği konuşulurken, Irak’tan geri çekilen emperyalistler Atom Enerjisi Kuru-

‘Değişim süreci’, birkaç yıl önce hayal edilmesi zor simgesel uygulamalara, örneklere vardı. Komutanlar, Erbakan’ın cenazesine katıldı, çelenk gönderdi, mesaj yayınladı. HSYK, meslekten uzaklaştırdığı Şemdinli savcısı Sarıkaya’nın ihracını geri aldı, yeniden görev verdi. Diğer yandan da ‘Ergenekon’, ‘Balyoz’ davaları genişleyerek sürdü, 163 askerin tutuklanmasına kadar vardı. Ama bir darbe ile ilgisi olduğu belli olmaksızın AKP muhalifi olmalarından dolayı tutuklamalar ve bu sürecin muhalefet karşısında AKP’nin en önemli silahlarından biri olarak gelişmesi, esas öne çıkan yön oldu. Bu davalarla bağlantılı olarak OdaTV baskınının ardından gazeteciler Nedim Şener ve Ahmet Şık’ın tutuklanması, Gülen hareketine ilişkin yayınlanmamış kitaba el konulup imha edilmesi ise, basın özgürlüğü tartışmalarını üst boyuta sıçrattı. İç ve dış basının, meslek örgütlerinin, sendikaların yanı sıra, ABD, AB, AGİT de, Türkiye’de basın özgürlüğünün kısıtlandığını ifade ederken, konu gündemin üst sıralarında yerini aldı.

Sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda devletin yeniden düzenlenmesi faaliyetlerinin neden olduğu politik çatışma ve gerilimler AKP döneminin belirgin özelliği oldu. Bu gelişmeler içinde aynı zamanda AKP ile oligarşinin ilişkisinin ‘normalleştirilmesi’, AKP’nin ‘dizginlenmesi’ sorunu ön plana çıktı. Bu süreç aşıldığı, siyaset ‘normalleştiği’ ölçüde politik gerginliğin artık yapay olarak uzatılmaya çalışıldığı bir dönem bizzat AKP hükümeti tarafından başlatıldı. Bu sırada, AKP, emperyalizmle ilişkisi çerçevesinde dış politikayı, Ortadoğu ve Kuzey Afrika’daki gelişmeleri vitrine koymaya başladı.

AKP’nin iktidarda kalmak için ‘burjuva demokrasininin’ kurumlarını atlayarak, ‘bypass’ ederek politika yapmaya yönelmesi, doğrudan kitlelerin geri yönlerine ve taleplerine seslenmesi, oligarşinin bilançosundaki zarar hanesine yazıldı. Kârlarını ve kârlarının kaynağını tehdit etmediği sürece katlanılan bu gelişmeler, ‘burjuva demokrasisi’nin sınırlarının zorlanmasına, AB hedeflerinin aşınmasına neden oldu ve ‘eksen kayması’ tartışmalarını ateşledi. Aynı zamanda tek adam diktatörlüğü tehlikesi, demagog bir diktatörün mutlak yönetimi tehlikesi de, ufukta bir olasılık olmaktan daha yakın bir tehdit olarak algılanmaya başlandı.

CHP’deki yönetim değişikliği ile birlikte artık birkaç seçimdir gelenekselleşen politik taraflaşmadan uzaklaşılması ve siyasetin bu anlamda ‘normalleşmesi’, umulanın tersine, söylemin dinileşmesi ile birlikte, bel altı siyasetin gündeme gelmesine engel olmadı. Milliyetçiliğin yine geçer akçe olması, Kürt sorununda açılımdan, neredeyse Kürdistan’dan ‘umudun kesilmesine’ ve bunun sonucunda ‘yumurtaları tek sepete koyma’ zorunluluğuna yol açtı. ‘AB’ne katılım’, ‘demokra-

rın, küçük-burjuvazinin çözülmesi ve kırdaki mülksüzleşmenin, proleterleşmenin üzerinden gelişen sermaye grupları, uzun vadede bu emek pazarlarını büyük sermayenin ilgi alanına sokmaya başlamıştır. Kuraldışı, örgütsüz ve sendikasıız çalışmanın, cemaatçi sömürü çarklarının oluşturduğu hızlı ve acımasız sermaye birikiminin diğer yüzü küçük-burjuvazinin hızlı çözülmesi ve mülksüzleşen kesimlerin emek piyasasına dâhil edilmesidir. Tekelci sermaye için bir dönem için kârlı gözükmeyen bu oluşumların belli bir kârlılık düzeyine geldiğini gözlemlemek mümkündür. Bu süreçte muhafazakâr ‘Anadolu sermayesi’nin gelişim hızı ve *özzerkliği*, geride kalan küreselleşme döneminin çizgileri, özellikleri tarafından belirlenmiştir. Bu ölçüde iç piyasadan, sermaye içi bağımlılık ilişkileri ve eşitsiz değişim ilişkilerinden kısmen yalıtık büyümeleri mümkün olmuştur. Doğrudan dış piyasalara yönelik üretim yapabilen bu firmalar, ‘İslami holdingler’ şeklinde büyümüş, hem finans kaynaklarını hem de pazarlarını ülke sınırları dışında bulabilmişlerdir. Büyük oranda cemaat yapısı ile birlikte büyüyen bu şirketler, aynı zamanda cemaat yapısı nezdinde kendilerine bir ‘dış ticaret ataşeliği’ de kazanmışlardır.

Bu anlamda, kapitalizmin hızlı ilerleyişi içinde kitlesel boyutta bir mülksüzleşmeyle birlikte yeni bir sermaye kesimi yükselmiştir. Ancak bu yeni kesimle oligarşi arasındaki çelişkinin politik düzeye yansması, AKP’nin, oligarşiye karşı bu kesimi temsil etmesinden çok, bu kesimin desteğini sağlayarak oligarşiye temsil etmesi biçimindedir. Bu durumda da, iki politik cephe arasındaki mücadele, farklı sermaye kesimleri arasında değil, oligarşinin farklı politikaları arasındaki bir mücadeleye karşılık gelmektedir.

Son anayasa referandumunu, içinden geçilen küreselleşme döneminde emperyalizm ve oligarşinin gereksindiği yönde devlet yapısında değişiklikler gerçekleştirilmesi, devletin yeniden düzenlenmesi sürecinde bir adımdır. Aynı zamanda da küreselleşmeciler-islamcı ve milliyetçi-militarist politik cephelerin arasında, genel seçimler öncesindeki bir hesaplaşmaya dönüştü. Ordunun sivil güçlerin üzerine çıkan politik konumundan geriye itilmesinde kritik dönemeç, 2007’deki e-muhtıra ve Dolmabahçe görüşmesi sırasında aşılmıştı. Referandum, bu yönde belirli düzenlemeleri içerdi. Referandumla gerçekleştirilen düzenlemelerin daha önemli yanını ise, milliyetçi-militarist cephenin yüksek yargıdaki tekelinin kırılmasına yönelik olanlar oluşturuyordu.

mu’nu yeniden devreye sokup İran’a ambargoyu denemeye çalıştılar. Ama bu sefer işler Irak’taki kadar kolay olmuyordu.

Irak’ta emperyalizmin saplandığı bataklık, BOP’un revizyonuna, büyük ölçüde geri çekilmesine ve emperyalist merkezlerde başka yöntemlerin tercih edilmesine, bunun sonucundaysa Bush dönemi politikalarının yerine dengeleri daha çok gözeten, ulus devletlerin rolünün öne çıkarılmasına dayanan yeni bir politikanın (bir eskiye dönülmesinin) tercih edilmesine neden oldu.

Obama dönemi böyle başlamıştı ve büyük ölçüde Ortadoğu’daki bataklığın sonucuydu. Vietnam yenilgisi sendromu nedeniyle de, yeniden aynı yenilgi ortamı ve duygusuna düşmemek için özel çaba gösterildi. Uzun vadede bölgenin vazgeçilemezliğinin oluşturduğu çelişki, amaçların değil yöntemlerin değiştirilebilmesine izin veriyordu. Saldırganlığın temel alındığı politikadan diplomasi-nin temel alınmasına doğru atılan her geri adımda bölge ile ilişkilerin yeniden düzenlenmesi için ilişkiler onarılmaya çalışılmıyordu.

Diğer yandan, sosyalizmin yıkılmasının ardından ‘Tarihin Sonu’ haykırışlarıyla kutlanan süreçte, politik çelişkilerin, çatışmaların yanı sıra, ekonomik çelişkiler, sorunlar da yine birikiyor ve ortaya çıkıyordu. Emperyalizm askeri müdahalelerinde başarısızlıklarla karşılaştığı gibi, bir kere daha ekonomik bunalıma düşüyordu. ABD’den başlayan bunalım, başta Avrupa olmak üzere bütün dünyaya yayıldı, etkili oldu. İflaslar, yıkım, işsizlik, yoksulluk, sermayenin el değiştirmesi ve benzeri biçimlerde bilinen toplumsal sonuçları doğurdu. Bunalımın zincirleme etkilerinin ve yayılmasının son bulduğu da söylenemez. Yapısal özelliklerine bağlı olarak değişik ekonomilerin farklı bir sırada ya da farklı hız ve biçimde etkilenmeleri sürüyor.

Kapitalizmin ekonomik bunalımı, en yoğun biçimde, kendisini emperyalist merkezlerde gösterdi; dalga dalga etkileri bütün dünyaya yayıldı ve yayılıyor. Bunalım bütün ülkeleri etkilemekle birlikte, gelişim süreci içinde ülkeden ülkeye farklılaşmalar da ortaya çıktı. Emperyalist merkezler, bunalımın etkilerini azaltmak, denetim altına almak amacıyla, bağımlı ülkelere dayattıkları kesinti programları yerine, tersine devlet destekli krediler, harcamalar gibi önlemlere başvurular. Bu sırada Avrupa Birliği içerisinde de merkez ve çevre ayrışması belirginleşiyordu. Bir yandan Almanya’nın başını çektiği merkez bunalım içerisinde toparlanır, hatta atılıma geçerken, diğer yandan Yunanistan, İrlanda, Portekiz iflasa sürükleniyor, IMF-AB yardım ve kemer sıkma programlarını kabule zorlanıyor,

bu ülkelerin işçi sınıfları, emekçileri de dayatılan koşullara isyan ediyor, sokaklara dökülüyordu.

Bu seferki ekonomik kriz, kapitalizmin merkezinde ve gelişmiş koşullarında yaşanan sefaletin, yoksulluk ve işsizliğin vahametini ortaya koyarken, aynı zamanda krizin faturasının bağımlı ülke ve yeni-sömürgelerden karşılanamayacak kadar ağır olduğunu da göstermiş oldu. Kriz sonucunda oluşan faturanın ağırlıklı bölümünün kime kesileceği üzerinde tartışma ve bu yönde taktik adımlar, kârı paylaşırken anlaşılanların söz konusu olan zarar olduğunda, yani kriz koşullarında hızla ayrışıp çatıştıklarını bir kez daha gözler önüne serdi.

Bunalımın sonucu olarak, emperyalist merkezlerde ekonomik gerileme ve durgunluk yaşanırken iç tüketim azalıp sermaye, ‘sıcak para’ olarak çevreye, bağımlı ülkelere yöneldi. Bu sermaye akışının hedefi olduğu Türkiye gibi ülkelerde, emperyalist ülkelere ihracat azalmasına karşın, kredi bolluğu temeli üzerinde iç tüketimin artmasıyla gerçekleşen yüksek büyüme hızları, bu ülkeler açısından ekonomik bunalımın ertelenip daha yüksek bir ölçekte birikmesine karşılık gelirken, aynı zamanda da, yavaşlayan, duraklayan, hatta gerileyen emperyalist ekonomilerle de göze çarpan bir karşıtlık oluşturuyordu.

Buna karşılık, emperyalist merkezlerde durgunluğa neden olan bunalım, ‘sıcak para’ giren belirli ülkelerin dışındaki diğer bağımlı ülkeleri, emperyalistlerle olan ekonomik ilişkileri ve ihracatları temelinde, daha şiddetli etkiledi; bu ülkelerde bunalımın yıkım, işsizlik, yoksulluk gibi sonuçları daha da keskin boyutlar aldı. Bu ülkeler arasında, çeşitli gerilim ve çelişkilerin, çatışma unsurlarının uzun süredir birikmekte olduğu Ortadoğu’da, ekonomik bunalım, isyan hareketlerinin tetikleyicisi oldu.

Tunus’la başlayıp Mısır ve Libya’ya sıçrayarak bütün bir Kuzey Afrika’yı saran isyanlar, bu noktada durmadı ve Arap Yarımadası’nın güneyindeki Yemen ve doğusundaki Bahreyn ile doğrudan Suudi Arabistan’ı etkiledi. Suriye’yi de içine alan kalkışmalar, İran’da sert karşılık buldu ve sanki ayaklanmaların sınırı şimdilik burada çekilmiş oldu. Aslında bölgede bir karışıklıktan söz etmeye, İran seçimleri sonrası muhalefetin sokaklara dökülmesi ile başlamak kronolojik olarak daha doğru olabilirdi. Öngörüler hızla doğrulandı ve İran’da seçimler sonrası gelişen ve bastırılan muhalif olayların aksine, bazılarının 1848 Avrupa devrimlerine benzeterek “devrimci dalga” şeklinde değerlendirildiği bir yaygınlığa ulaştı. Olayların belki de ilk çağrıştırması gereken, ABD’nin

Halkbank’ın Genel Müdürü Aydın’ın getirilmesine yol açtı. AKP hükümeti ile TÜSİAD arasındaki ilişkiler ise, anayasa referandumu döneminde, Erdoğan’ın “bitaraf olan bertaraf olur” sözü ile gerilimli bir görünüm almıştı. Erdoğan’ın bu yılki TÜSİAD Genel Kuruluna katılarak konuşma yapması ve aralarındaki ilişkinin aldığı biçim, bu defa ‘barışma’ olarak nitelendi. Zaten Güler Sabancı gibi oligarşinin önde gelen kişileri, çeşitli vesilelerle, ekonomik büyümeden memnuniyetlerini vurguluyor, gelecek seçimlerde de ‘istikrarın’ sürmesi dileklerini tekerrarlıyordu. Oligarşinin memnuniyeti sürerken, siyasi örgütlenmeden uzak, sendikal örgütlenmesi son derece küçülmüş ve zayıf düşmüş işçi sınıfının tepkisi ve mücadelesi de, torba yasaya karşı meclise yürüyüş ya da yüz binlerin katıldığı 1 Mayıs gösterileri gibi önemli eylemlere karşın, sınırlı bir boyutta kalıyordu.

Oligarşinin bu ‘ekonomik memnuniyeti’ne karşın, AKP ile TÜSİAD arasında var olan gerginliğin niteliğine ilişkin tartışma ve anlaşmazlık ise, AKP’nin kitleler nezdindeki meşruiyetini beslemeye katkı sunmaktadır. Egemen sınıf ve politik temsilcileri arasındaki ilişkinin göreceliğinin, buna dair olguların mutlaklaştırılması, uzlaşmaz bir çatışmanın, egemen sınıflar arası bir fraksiyon çatışmasının olduğuna dair tartışmaları beslemektedir. Lâik tekelci sermaye ile muhafazakâr ‘Anadolu sermayesi’ arasında bir iktidar mücadelesi olduğunu ileri süren bu tezler göre, oligarşinin, tekelci sermayenin saltanatı tehdit altındadır. Oysa daha önceden belirtildiği gibi, iktidar mücadelesi, iki ayrı sınıf ya da kesim değil, aynı sınıfsal kesimin, oligarşinin politik temsilcileri arasında sürmektedir:

“Büyük sermaye unsurları da içinde olmak üzere tekel dışı grupların ve bu sermaye kesimlerinin sisteme yönelik muhalefetlerinin içerilebilmesi açısından AKP’nin oynadığı rolün, bilerek ve zorunlu olarak bir belirsizliği taşımaya gerektirdiğini, ama bu belirsizliğin somut politikalar düzeyinde mümkün ve geçerli olmadığını, tersine, iktidar dışı burjuva kesimlerin muhalefetini de sisteme eklemeye hizmet ettiğini, olaylar ortaya koymaktadır. Sermaye sınıfları arasında bir iktidar savaşımından söz etmek, oligarşinin iktidarı yerine burjuvazinin farklı bir bölümünün iktidar mücadelesinin temsilcisi olarak AKP’yi ve icraatlarını göstermek, ister istemez, CHP’yi tekelci sermayenin tek sözcüsü olarak göstermek zorunda kalır. Ancak, gerçekte, iktidar mücadelesi, aynı sınıfsal kesimin, oligarşinin politikaları arasında sürmektedir.” (“Yüksek Tansiyon Siyaseti”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 13, Eylül 2010, s. 12)

Öte yandan ‘Anadolu sermayesi’ tanımına giren ve büyük sermaye boyutlarındaki tekel dışı unsurların bu gelişmesi, ayrıca incelemeyi gerektirecek kadar önemli bir olgudur. Fakat şimdiden belirginlik kazanan belli çizgiler de yok değildir. Türkiye’de kapitalizmin gelişmesinin, tarımda kapitalizmin ulaştığı boyutla-

tepkisini çeken ismi elçiliğe getirerek perçinleyen AKP hükümeti, Türkiye’de ise “bunalımın teğet geçtiği” iddialarına ve avunmalarına dayanarak toplumsal desteğini henüz koruyabiliyor.

2001 krizinde dibe vurmuş olan ekonomide ‘bir çivi çakmak’ bile ekonomik hareketlilikten sayılacaktı ve ekonominin eski göstergelerine doğru yaklaşması, büyüme olarak adlandırıldı. Kriz koşullarında her şey kötüye giderken emek sömürüsünün artırılarak kapitalistlerin kârlarının yükselmesi, ‘produktivite artışı’, ‘inovasyon’ gibi kavramlarla açıklanmaya, artan emek sömürüsü gizlenmeye çalışıldı. Ucuz emek cenneti olarak bilinen Çin bile bazı alanlarda, daha ucuz emekgücü bulunan Afrika ülkelerine üretimini kaydırırken, işçi ücretlerinin gerilemesi, emek sömürüsünün artması nedeniyle Türkiye, çokuluslu firmaların üretim için tercih ettiği bir ülke oldu. Sıcak para girişinin sürmesi ile birlikte, emperyalist-kapitalist sistemin üretim hacminin belli bir bölümünün Türkiye’ye yönelmesi, krizden etkilenen ve yıkıma uğrayanların dışında kalan ve kaçınılmaz sonu erteleyebilen sermaye kesimlerinin şimdilik ayakta kalmasını, bu kesimlerin ‘krize teğet geçmesini’ sağladı.

Kapitalist merkezlerdeki krizden kaçan sermayenin Türkiye gibi yüksek faiz getirisi olan ülkelere yönelmesi, büyük ölçüde temelsiz, üretimde aynı oranda karşılığı olmayan bir tüketim bolluğuna yol açtı ve AKP, üretimsiz bir refahı, kredi kanallarıyla geniş kesimlere dağıttı. Bu refah, AKP için, destekçilerini artırmasına yaradı. Bu artış da, politik kriz koşullarında çarpan etkisine uğradı. Bu açıdan, AKP’nin böylesi geniş kesimlerden destek almasının nedenini politik kriz koşullarında aramak doğru olmakla birlikte, dünya kapitalizminin içinde bulunduğu koşullar göz önünde bulundurulmaksızın politik krizin tek başına bu etkiyi oluşturduğunu düşünmek doğru olmayacaktır.

Bu anlamda, kapitalizmin bunalımının durgunluğa ve gerilemeye yol açtığı ekonomilerden kaçıp gelen ‘sıcak para’ ve patlayan kredi hacmi temelinde, Türkiye’nin, 2010’da Avrupa’da 1., G-20’de 3. sırayı aldığı yüksek büyüme hızı, AKP hükümetinin seçime giderken toplumsal muhalefeti düşük düzeyde tutabilmesine yardımcı oluyor. Aynı zamanda da ekonomideki ‘ısınma’, hızla büyüyen cari açık, kaçınılmaz çöküntüyü de her gün biraz daha yaklaştırıyor. Alınmaya çalışılan önlemler bankaların tepkisini çekse de, gidişi durdurmaya yetmiyor.

Merkez Bankası’nın bankalara yönelik kararları ve bakan Babacan’ın “polisye tedbir” sözü, İş Bankası Genel Müdürü Özince’nin Bankalar Birliği Başkanlığından istifa edip yerine, hükümetle ‘uyumlu’ çalışmak üzere, bir kamu bankası olan

Büyük Ortadoğu Projesi’nin hedefleri ile biçimsel benzerliği idi. Ama bütün bu gelişmeler uzun süre Irak’ta batağa saplanmış ve bu batakta nasıl çıkacağını şaşırılmış ABD’nin işi olmasa gerekti! Bu nedenle tartışmaların bir ucunda, olayların birbirini izleyerek ve hızla yayılmasından şüphelenip, “emperyalizmin oyunu” tezini savunanlar ile diğer uçta, halkların isyanını zaten gecikmiş olan bir “devrim” diye selamlayanlar yer alıyor.

Olayların patlak vermesinin öncesinde de Kuzey Afrika’da Tunus ve Mısır liderlerinin yaşlılığı ve yerlerine haleflerinin bulunmadığına dair tartışma ve kaygıların Beyaz Saray’da tartışıldığı Wikileaks belgelerine yansımıştı. Bu tartışmaların sadece yaşlılıkla ilgili olmadığı, biriken toplumsal tepkileri denetleyebilecek olanların giderek tükendiğinin farkında olduğu söylenebilir. Nitekim ordudan yardım isteyen Bin Ali’ye Genel Kurmay Başkanı Ammer, “halkıma silah sıkmam” diye karşılık vermiş ve ABD ile irtibata geçmişti. Fransa, diktatör Bin Ali’yi desteklemek için muhalefete karşı hükümete yardım ve askeri müdahale seçeneklerini öneriyordu ki, diktatör çoktan devrilmişti bile! Aynı süreç Mısır için de işledi. Mübarek de ordudan destek alamadığı, ordu ‘tarafsız’ kaldığı için devrildi. Hem İran’ın Basra Körfezindeki hâkimiyetinin engellenmesi hem de İsrail’in güvenliği nedeniyle emperyalistler için hayati önemi bulunan Mısır’da, sistemi kurtarmak için Mübarek’i feda ettiler. Emperyalist merkezler gelişmelerin kontrol dışına çıkmaması, ya da önemli oranda kontrolden çıkmış gelişmeler üzerinde yeniden etkili olabilmek, ipleri elden kaçırmamak, en önemlisi yeniden şekillenmekte olan bölgede muhalif güçler ile ilişkiler geliştirip yönlendirebilmenin olanaklarını, eski işbirlikçilerine tercih ettiler. Sıra Libya’ya geldiğinde, önceki iki ülkedeki gelişmelerden farklı olarak, Fransa’nın tetikleme, başı çekmesi ile ABD devreye girdi. BM ile NATO’yu işin içine sokup geniş bir uluslararası meşruiyet yaratma çabası ile birlikte, Libya’ya yönelik hava harekâtını başlattılar.

Burada emperyalistlerin yeni politikalar arayışında iki etkeni belirleyici saymak gerekir:

Bu etkenlerden **birincisi**, ABD ve işbirlikçilerinin Irak’ta gerçekleştirdiği işgalin çıkmaza saplanması ve ABD’nin geri çekilmesidir. Lübnan’da temizlik hareketine girişen İsrail’in Lübnan Hizbullahı karşısındaki askeri bozgunu da güçler dengesini emperyalizmin aleyhine değiştiren bir psikolojik faktör olarak düşülmeli. İşgale karşı direnişin başarılarının emperyalizmin her şeye kadir olmadığını göstermesi ve bunun sonucu olarak emperyalistlerin politika değişikliğine

gitmesi, Bush politikaları yerine Obama'nın, 'sopa' yerine 'havucun' öne çıkmasına neden oldu.

İkinci etken ise bizzat emperyalist merkezde, ABD'de yaşanan 2007 ekonomik krizinin, bu ülkeyi güçsüz düşürmesidir. Bu ikisinin birbiriyle ilişkili olduğu da öngörülebilir. Ancak yine eklemek gerekir ki, ABD bütün bu zayıf anında bile, dünya piyasalarında doların değerini düşük tutarak, rakiplerini ve özellikle Çin'i kendi paralarının değerini yükseltmeye zorlayarak, doların düşük olan ve düşme eğilimindeki değerine ek olarak, kriz içindeki şirket kurtarma operasyonları ile dünya dolar hacmini karşılıksız artırarak, sürecin yükünü büyük ölçüde dünyanın geri kalanına yıkmayı başarıyor ve bunu da rakiplerine kabul ettiriyor; böylece zararlarını başka ülkelere fatura edebiliyor.

Emperyalist saldırganlığın güç kaybetmesi, işbirlikçi suç ortaklarının da güç kaybetmesi anlamına gelmektedir ve bu da yükselen muhalif halk hareketleri karşısında onların emperyalist ağababaları tarafından bu kadar kolay feda edilmesine sebep olmuştur. Aksi takdirde muhalif hareketlerin şekillendireceği yeni dönemde emperyalistlerin söz sahibi olamayıp dışta kalmaları söz konusu olabirdi. Bu noktada emperyalistlerin tutumu, 'bütün yumurtaları aynı sepete koymamak' olarak nitelenebilir.

Kısacası, ABD'nin küreselleşme söyleminin siyasi karşılığı olan BOP'un Ortadoğu batağına saplanması, başarısızlığı, bölge halklarının emperyalizm karşısındaki direnişi, direnişin başarısı sonrası özgüven artışı, peşi sıra gelen küresel ekonomik krizin, en alttakiler dışında geniş toplumsal kesim ve sınıfların yaşam alanını daraltması, bütün dünya üzerinde muhalif hareketlere olduğu gibi, anılan bölgede halen sürmekte olan halk isyanlarına da temellik etmiştir. ABD'nin ve emperyalizmin başarısızlığı ölçüsünde zayıflaması, güç kaybetmesi aynı zamanda işbirlikçi ilişkilerinin, baskıcı diktatörlüklerin güç kaybetmesi, muhalefetleri karşısında zayıflamaları, aksine muhalefetlerin ise güçlenmesini beraberinde getirdi. Ya da Türkiye örneğinde olduğu gibi kısmen çıkarları farklılaşabilen, çıkarları ortak olsa da bunlara ulaşmak için uygulanması gereken politikalarda ayrışan aktörler de kısmen daha bir hareket serbestisine kavuşup etkin olabildiler.

Ortadoğu, genel olarak, yoksulluğun yaygın olduğu, despotik baskı rejimlerinin on yıllardır hüküm sürdüğü bir bölge olarak nitelenmekle birlikte, bölgedeki tek tek ülkeler, gerek tarihsel süreçleri, gerek kapitalist gelişme düzeyleri, gerek de emperyalizmle ilişkilerinin biçimleri bakımından farklı koşullardadırlar. Bu farklılıkların ortaya çıkan çatışma ve mücadelelerin zamanlama ve biçimlerine yansı-

müdahalenin gündeme gelmesi, kitlelere seslenme politikasını zayıflatır, ikinci plana düşürürken, yönetim değişikliklerine bağlı olarak yeni inisiyatifler öne çıkıyor, yeni dengeler kuruluyordu. Bu çerçevede AKP'nin 'ılımlı islam' politikası etkinlik kaybederken Mısır'ın bölgedeki konumu güçleniyordu. Bu gelişmeler kendisini, somut olarak, uzun bir süredir Türkiye ve AKP politikaları tarafından korunup kollanan Hamas'ın El Fetih ile geçici hükümet kurma anlaşmasını Mısır'ın arabuluculuğunda imzalamasında gösterdi.

Öte yandan, emperyalist politikaların savunucularının kitle hareketleri karşısındaki gerçek tutumları da, doğal olarak, kendi ülkelerindeki hareketler söz konusu olunca açığa çıkıyordu. Ortadoğu'daki halk hareketleri için 'demokrasi savunuculuğuna' soyunanlar, 'devrimleri' alkışlayanlar, Yunanistan'da, Portekiz'de ya da Fransa'da genel greve gidenler ve sokağa dökülenler için aynı tutumu almayı hiç akıllarına getirmiyordu. Bu konuda AKP hükümetinin tavrı da emperyalistlerden farklı olmadı. Ortadoğu'daki kitle hareketlerini destekler, Mübarek'i, Kaddafi'yi iktidarı bırakmaya çağırırken, hükümet ettiği topraklardaki -işçiler, öğrenciler ya da Kürtler söz konusu olsun- hareketleri de polis gücüyle dağıtmaya, bastırmaya çalışmaktan kaçınmadı. Arap halklarının hareketlerini desteklemekteki ikiyüzlülük, aslında Kürtlerin ya da Kıbrıslıların kitlesel hareketleri karşısında alınan tutumda ortaya çıkıyordu. Kahire'deki Tahrir Meydanında göstericiler kamp kurduğunda Mübarek'i istifaya zorlayan Erdoğan ve AKP, BDP'lilerin kurduğu Demokratik Çözüm Çadırlarını ise gece yarısı, eşzamanlı polis saldırısıyla başlarına yıkıyordu. KKTC'de kemer sıkma önlemlerine karşı sendikaların örgütlediği Toplumsal Varoluş mitinglerinde nüfusun çoğunluğu sokağa döküldüğünde ve Türkiye'yi protesto ettiğinde, aklına 'Kıbrıs devrimi' gibi bir niteleme yapmak gelmeyen Erdoğan, Kıbrıslıların durumunu "Türkiye'den beslenmek" olarak adlandırarak kölelik benzeri bir biçimde aşağılamaktan ve "stratejik nedenlerle Kıbrıs'ta bulunulduğundan" söz ederek ilişkinin işgalci niteliğini itiraf etmektense çekinmiyordu.

Kitlelerin sokağa döküldüğü, "işgalci TC'nin Kıbrıs'tan defolup gitmesi" taleplerini dile getirdiği yığınsal hareket ve genel grev, ekonomik önlemlere, hak kesintilerine gösterilen tepkiler temelinde ortaya çıkmıştı. KKTC'ye, ekonomik iflasın eşliğindeki Yunanistan ya da İrlanda benzeri önlem paketi dayatan, bu dayatmasını, paketin uygulanmasının başındaki ve dolayısıyla adada KKTC hükümeti dâhil herkesin en çok öfke ve

min politikaları için uyum gösterebileceğini, gerekli ve vazgeçilmez olduğunu kanıtlayarak telâşına düştü. Kazandığı kitle desteği onu bir dönem için vazgeçilmez yapsa da, güvenilmez ve ikircikli konumu, alternatifini hazırlamayı ve dizginlenip denetlenmesi zorunluluğunu getiriyordu. Obama dönemi ile birlikte işlevli olabilmesi için iki sandalyeye birlikte oturabilme becerisi ve bu becerisini saklayabilmesi, AKP'nin kullanım süresini uzattığı gibi, bu konumu üzerinden uzayan iktidar süresi de, kaçınılmaz olarak güvenilmezliğine dair emarelerin birikmesine yol açacaktır.

AKP'nin, Irak'a asker tezkeresini geçirememesi ve 'sopa' rolünü aksatmasına da bağlı olarak, Ortadoğu halklarına seslenme, onların sözcülüğünü üstlenme, muhalefeti 'ılımlı', diğer bir deyişle emperyalizme zararsız sınırlar içine çekme, yani 'havuç' rolü ve görevi öne çıkmıştı. Davutoğlu'nun mekik diplomasislerinden Erdoğan'ın "one minute" gösterilerine, Ortadoğu ve Balkanlara ihraç edilen Türk dizilerine kadar çeşitli uygulamalar Ortadoğu halklarının desteğini kazanma rolüne hizmet etti. Obama ile telefon görüşmesinin ardından –diğer bir anlatımla, Obama'nın talimatıyla– Erdoğan'ın yaptığı ve Tahrir Meydanından canlı izlenen konuşmayla, bu rol, Mübarek'in istifaya zorlanmasında, emperyalizmin politikalarının uygulanmasında işlevli oldu.

Tunus ve Mısır söz konusu olduğunda, kitlelerin desteğini kazanarak emperyalizmin politikasına hizmet etme yöntemi başarılı oldu. İsyan eden kitlelerin talepleri doğrultusunda eski yöneticiler devrilirken ordu geçişi düzenlemeyi üstleniyor, devlet kurumları büyük ölçüde varlıklarını, konumlarını koruyordu. AKP de, islamcı Ennahda partisi ile, Müslüman Kardeşler ile bağlarını sağlamlaştırıyor, yeni yönetimlerle ilişki kuruyordu. Libya'da ise, yapı ve koşullar farklıydı, 'şiddete dayanmayan', 'barışçıl' değişim gerçekleşmedi. Çatışma çıktığında, kitlelerin talepleri ile emperyalizmin politikaları arasındaki uyumsuzluk gizlenemez duruma geldiği gibi, 'şiddete başvurmama' savunuları yerini NATO bombardımanına bırakıyordu. Aynı gelişmeler Türkiye'nin yalpalayan politikalarına da yansdı. Türkiye'nin politikası, Erdoğan'ın "NATO'nun Libya'da ne işi var?" sözlerinden NATO harekâtında yer almaya 180 derecelik bir dönüş gerçekleştirdi. Açık çatışma koşullarında ikili politika çöktü, Bingazi'de olduğu gibi, Trablus'ta da protestoların hedefi olan, birbiriyle savaşa tutuşan iki karşıt cephenin de düşmanlığını kazanan Türkiye, Libya'dan elçiliğini boşaltıp çekilmek zorunda kaldı.

Ortadoğu'daki isyan dalgası, rejim değişiklikleri, altüst oluşlar ve açık çatışmalar, koşulları ve politik yönelimlerin ağırlıklarını ve önceliklerini değiştirdi. Askeri

ması da kaçınılmazdır. Buna bağlı olarak, Tunus'ta ve Mısır'daki isyan hareketlerinde işçi sınıfı mücadelelerinin önemli bir yeri olmakla birlikte, Libya'daki çatışmalarda aşiretlerin çelişkileri öne çıkmıştır.

Ülkeler arasındaki farklılıklar, aynı zamanda, emperyalizmin bölgeye yönelik politikalarına da yansımak durumundadır. Büyük Ortadoğu Projesi ya da Genişletilmiş Ortadoğu Projesi diye adlandırılan politika da, emperyalizmin bölgeyle ilişkilerinin Ortadoğu'daki despotik rejimlerin yıkılarak bölgenin 'demokratikleştirilmesi' üzerine dayandırılması biçiminde ileri sürülüyordu. Emperyalizmin askeri müdahalesiyle gerçekleşmesini sağladığı 'demokrasinin' niteliği, Irak'ta, Ortadoğu halklarının gözünde büyük ölçüde açığa çıktı. Ancak emperyalizm, askeri manevra ve müdahalelerinin yanı sıra, özellikle eğitilmiş, yeni iletişim teknolojileriyle tanışan gençlik ile ilişkiler, kültürel etkinlik çabaları üzerinden, işbirliğine açık yeni bir kesim yaratmak için çalışmayı da sürdürdü; hiçbir zaman için ihmal etmedi.

Ekonomik bunalım koşulları içinde, çeşitli tepkilerin, mücadelelerin, birikimlerin sonucu olarak bölgede protestolar, isyanlar patlak verdi. Bin Ali devrildi, Mübarek iktidarı orduya bıraktı, Libya'da iç savaş gündeme geldi, çatışmalar Yemen'e, Bahreyn'e, Suriye'ye uzandı. İsyan dalgası, altüst oluş, birbiri ardına bütün ülkelere, bütün bölgeye yayılma eğiliminde. Ancak her ülkedeki hareket, içeriği, hedefleri, niteliği açısından birbirinden farklı olduğu gibi, bu hareketler karşısında emperyalizmin tutumu da aslında farklı yönde ve özelliktedir. Bu bakımdan emperyalizmin politikasının, halkın gözünde yıpranmış, işbirlikçisi despotik rejimlerin yenilenerek bağımlılık ilişkisinin güvenceye alınması, buna karşılık kendisiyle belirli çelişkileri bulunan rejimlerin de devrilerle emperyalizme sağlam biçimde bağlı rejimlerin kurulması yönünde olduğu söylenebilir.

Bölgede altüst oluşa yol açan, rejimleri tehdit eden protesto ve isyan hareketleri, esas olarak kendiliğinden hareketler niteliğindedir. Ama elbette bu hareketler geçmişten bugüne gelişen sınıf mücadelelerinin temeli üzerinde yükselmekte, sol ya da islamcı çeşitli muhalefet hareketlerinden emperyalizmin doğrudan desteklediği gruplara kadar çeşitli akım ve hareketleri içermektedir. Gelişmelerin ve mücadelelerin sonucunu ise, yönelimlerinin nitelikleri ve örgütlülük düzeyleri ve güçleri ile bu süreçte yer alan hareketlerin belirleyeceği kesindir.

Yukarıda işaret edildiği gibi, Mısır ve özellikle Tunus'taki isyan hareketlerinde işçi sınıfı örgütlülükleri ve sosyalist örgütler önemli bir yer tutmakla birlikte, uzun vadede hareketin öncülüğünü alabilecek ve yön verebilecek güçte gözük-

memektedirler. Kitle hareketleri, devrimci yükseliş dönemleri, komünist bir öncülüğün yaratılabilmesi için önemli olanaklar ve deneyimler sunsa da, komünist bir örgüt, böylesi dönemler için ciddi hazırlık ve birikimlere gereksinim duyar. Böylesi kalkışma ve isyan hareketleri için kimin hazırlığının ve örgütlülüğünün yeterli olduğu, bu hareketlerin sonucunu önemli oranda önceden belirler.

Bu çerçevede, sonuç olarak, yükselen hareketliliğin, emperyalizmin işbirlikçisi yeni rejimlere destek oluşturmaktan öteye gidebilmesi de, islamcı akımların peşinde çıkmaz yollara girmek yerine gerçekten devrimci atılımlar yönünde ilerleyebilmesi, emperyalist kapitalizme karşı sosyalist devrime yönelebilmesi de, *sınıf içerisinde komünist örgütlülüğün yaratılmasına, işçi sınıfı hareketinin komünist önderliğine sahip olarak gelişmesine, komünist işçi hareketinin mücadeleye damgasını vurmasına* bağlıdır.

Ortadoğu'daki hareketlerin, çatışmaların, altüst oluşların Türkiye'den bağımsız olması ve Türkiye'yi etkilememesi düşünülemez. Daha açık bir ifadeyle, Türkiye'nin bütün bu süreçlerin tam ortasında yer aldığı vurgulamak gerekir. Hızlı ve ani biçimde keskin çatışmalara yol açan gelişmeler içerisinde farklı güçler koşulları kendi çıkarları yönünde değiştirmeye, etkinlik kurmaya çalışırken Türkiye'nin bölgedeki rolü ve politikalarının kendisi de bu mücadelelerin doğrudan parçası ve konusu oluyor.

Politikalardaki değişiklikler, yalpalamalar, çelişkiler, bir yandan farklı güçlerin rekabet ve mücadelelerinin ürünüyken diğer yandan da kendi iç çelişkilerini yansıtır. Sömürücü azınlığın sömürülen çoğunluk üzerindeki egemenliğini sürdürübilmesine hizmet eden bütün egemen sınıf politikaları, bir yandan baskı ve zora diğer yandan aldatma ve ikna çabasına dayanmak durumundadır. Bu durumdan, 'sopa ve havuç'un şu ya da bu biçimde birlikteliği olarak söz edilebilir. Buna bağlı olarak, politikaların içerisinde barındırdıkları karşıt yönler arasındaki çelişkilerin altüst oluşlarda, kritik dönüm noktalarında kendilerini ortaya koymaları, açığa çıkmaları ve farklı yönlerin birlikteliği görüntüsünün bozulması da kaçınılmazdır.

Emperyalizmin Ortadoğu politikalarında da zor ve ikna yönlerinin, askeri müdahale ve 'demokrasi savunuculuğu' yöntemlerinin yan yana, iç içe birlikte kullanıldığı görülür. Farklı dönemlerin birbirlerinden ayrımı da, bu yöntemlerin birinin yerine diğerinin geçmesinden çok, birinin ya da diğerinin öne geçip iki yöntemin birlikteliğinin yeni biçimde sürdürülmesine karşılık gelir. Tunus'ta, Mısır'da 'despotik rejimlere' karşı şiddete başvurulmamasını, 'barışçıl' yöntemleri savunan

emperyalizm, Libya'da Kaddafi rejimine karşı askeri müdahaleye girişmekten çekinmedi.

AKP iktidarıyla emperyalizm tarafından Ortadoğu'da Türkiye'ye biçilen rol, yine bu çerçevededir. 'İlmli islam', Ortadoğu halklarının emperyalizme bağımlılığının islam, ideoloji, ikna ya da 'havuç' temelinde korunmasını temsil ederken, NATO üyesi olarak askeri müdahalelere katılmak, jandarmalık görevi, aynı amaçla yönelik zor, şiddet kullanılmasına, 'sopa' yöntemine karşılık gelmektedir. Oluşumu ve hükümete gelmesi, emperyalizmin Irak'a müdahale hazırlıklarının parçası olan AKP, 1 Mart 2003 tarihli Irak'a asker gönderilmesi tezkeresinin bir 'yol kazası' sonucu meclisten geçirilememesine bağlı olarak görevlerinden birini yerine getirememişti. Küreselleşme döneminin askeri güç ve işgal politikalarının bu en önemli başlangıç hamlesinde, büyük oranda bu amaç için dizayn edilmiş, önü açılmış olan, bölgeye yönelik düzenlemelerde kullanılmak için desteklenen AKP, tam da bu noktada istendiği gibi çalışmamış oldu; işlevsiz kaldı.

Böylesi bir düzenleme, AKP ve siyasal islamın hedefleri ile uyumlu olarak, bizzat emperyalizmin bölgedeki hamleleri ile uyumsuzluk gösteren, devletin siyasal sistemi ve resmi ideolojinin değiştirilmesini, revizyonunu gerektiriyordu. AB'ne yönelik hamleler içinde bir süredir bu yönde bir dönüşüm gerçekleştirilmeye çalışılıyordu; ama bu çalışmaların etkisi TÜSİAD'ın on yılda bir ileri sürüp arkasında durmadığı raporlardan öteye geçemiyordu. 2001 krizi koşullarında kitle tabanına ulaşan AKP şahsında oligarşi de önemli bir politik temsilci kazanmış oldu. Bu 'yol kazasına' karşın ABD ve AKP arasındaki ilişkiler büyük oranda yeniden düzenlendi ve bir temsilcisinin ifadesi ile "delikten süpürülmek yerine kullanılmaya" devam edildi.

Bu noktada ABD'nin bu politik temsilciyi 'delikten süpürmeyi' tek başına gerçekleştiremeyeceğini da teslim etmek gerekir. Sınıf düşmanı politikalarına, kamusal hizmetlerin sermaye çıkarları yönünde piyasalaştırılması politikalarına karşın, bu uygulamaların 'bürokrasiden ve hantallıktan kurtuluş' olarak sunulabilmesi, kısa vadede kitlelerin çıkarınaymış gibi gözükken hamlelerin uzun vadeli sonuçlarının onlardan saklanabilmesi ve ülkede var olan politik gerginliğin sürekli olarak AKP'ye destekçi devşirmesi, ABD'nin olduğu gibi, politik gerginliğin diğer tarafının da elini, kitle desteğini zayıflatmış oldu.

Obama dönemi ile birlikte AKP, pragmatizm bayrağını en yükseklere çekti ve Obama yönetimine de politikaları ile uyumlu bir çizgi izleyebileceğini garanti etmeye çalıştı. "Medeniyetler İttifakı"nın en hızlı savunucusu olarak, yeni dön-